

. . . whai tonu mai i te whārangi o tua ake nei.

Arā noa atu ngā kōrero i puta mō te whakamātau i te tangata engari ko te kōrero nui me āta whakaaro ngā pātai o roto, kia hāngai pū ki tāu i hiahia ai kia puta mai i taua whakamātautau, kia kaua e mahia i runga i te pōnānā, i te whāwhai.

Ka hoki anō aku kōrero ki tāku i kī ake rā, ko te hua nui i puta i roto i ngā kōrero, i ngā pahupahu i muri kē mai i te tūnga o ngā tohunga ki te kauhau mai.

He whenua ātaahua a Iharāira ahakoa te haere maniore o te tangata i te mahi pakupakū a te pū me te mau pū a te hōia i ngā wāhi katoa. Whakamataku ana tērā, ā, ka kōrero au ki te iwi Ārepa i tae mai ki te hui, kei a rātou anō ā rātou nā kōrero, ō rātou nā whakaaro. He whenua whakaaroharoa, he whenua tutū te puehu i ngā wā katoa.

Nāku anō i whakarite kia peka atu au ki te Whare Wānanga o Poihākena ki te Uru. He whare wānanga hou tonu nei - he whare takiura, he kuratini i ōna wā engari i runga anō i ngā mahi whakakotahi a te Kāwanatanga o reira i ēnei āhuatanga, kua tū i nāianei hei whare wānanga. E rua tau nei pea te roa e whare wānanga ana.

I tēnei wā, e rua mano e rima rau ngā akonga, ā, ko tētahi noa iho tēnei o ngā papa e waru o tēnei whare wānanga. E kaha ana te tawhiti o tētahi papa i tētahi.

Ko tāku i tonu atu ai ko tā rātou whakaako i ngā āhuatanga o te whakamāori, whakapākehā me te tū hei kaiwhakamāori.

E rua noa iho ngā whare wānanga o te katoa o Ahitereiria e whakaako ana i tēnei momo tohu, ko tō runga ake nei me tō te takiwā o Wikitōria, i te tāone o Poipiripi. Ko te nui o ngā akonga kei te āhua tekau mano nei.

Ko te tohu e toru tau e whāia ana e te akonga. E uru mai ai me mātua mōhio ki te reo Pākehā me tētahi atu reo engari ko ngā reo e tino tirohia ana ko te reo Pāniora, ko te reo Tiamana, ko te reo Wīwī, ko te reo Kariki, ko te reo Ārepa (Arabic), ko te reo o te Whenua Korukoru. I nāianei kei te tirohia ngā reo o te iwi o te rāwhiti, arā, o Wetenamu (Vietnam), o Rāoho (Laos), o Kamoporia (Cambodia), me ō Inithia (Indonesia). He kaupapa tā te Kāwanatanga kia āta aro mai ki ēnei reo, kaua

ki ō Ūropi. Nā tēnei whakahau kua taupatupatu haere ngā whakaaro o te hunga whakaako.

Katoa ngā āhuatanga o te whakamāori e whakaakona ana. I roto i te toru tau ka pai ake te matatau o te akonga ki tōna ake reo.

Āta whakamātauria ana te hunga hiahia whakauru mai, ā, i roto i te whakamātautau tirohia ana te āhei o te akonga ki te kōrero Pākehā, ki te kōrero i tōna anō reo (tīkina ai he tāngata, nōna taua reo, o waho i te whare wānanga hei whakamātau) ki te tuhi i ngā reo e rua, ki te whakamāori, ki te whakapākehā. Ki te puta te ihu i tēnei kua uru mai ki te whai i tēnei tohu.

Nā, ki te whiwhi i te tohu kua puta ki ngā mahi whakamāori i ngā momo wāhi katoa - i ngā hōhipera, i te ture, i ngā mahi a te tari o te ora, i ngā mahi manene, i te tari o te mahi, ki hea ake, ki hea ake.

He tohu atu anō e taea ana i Wikitōria. Ko tēnei e rua tau e whāia ana, ā, tekau mā waru hāora i te wiki te akonga rāua ko tōna kaiwhakaako e tūtaki ana. Ko tēnei he pepa i tua atu i te tohu - me mātua whai tohu, me mātua mōhio rānei ki te reo pērā i tō te tangata whai tohu.

Ki tāku mātakitaki kei te rapirapi noa iho tātou pēnei i te heihei nei i a tātou e whakamātau nei i te hunga whai i te Tiwhikete Tohungatanga ki te Whakamāori. I pēnei ai taku kōrero nā taku kite, me taku rongo i ngā mahi e mahia ana e ngā akonga. Heoi anō te rerekē o konei, e matatau ana te nuinga o te hunga whakauru ki te reo. Mena kāore, kāti kua whai rātou i tētahi tohu i mua mai kia eke rawa ki te taumata e tika ana kātahi anō ka whakauru mai ai.

He nui te kōrero kei te puku engari waiho ake ēnei o runga ake nei hei whakatauirā i tāku i kite ai, i tāku i rongo ai.

I haere ō kākā atu au engari hoki rawa mai puhake ana tērā taku kete.

Kāti, e ai ki te waiata,

Tirohia atu ngā whetū

Me he ko Matariki e ārau ana

He homai tāhau i ngā mahara

E kahi nei . . .

Hāngai pū ana ēnei kupu ki te hunga taunaki mai. Noho mai me ngā mihi nui atu.

Tīmoti S. Kāretu